

ΤΑ ANNALES ΚΑΙ ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΧΟΛΩΝ ΣΤΗΝ «ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ»

Δημήτριος Αγγέλης
Ανοιχτό Πανεπιστήμιο

Στην Ευρώπη, μέχρι και το 1930 είχε επικρατήσει η ιστορικιστική σχολή Ιστορίας, η οποία ασχολούνταν κυρίως με πολιτικό-στρατιωτικά θέματα. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, αναδύονται στην δυτική Ευρώπη μια σειρά από ιστορικές σχολές, οι οποίες αμφισβήτησαν ανοιχτά την ιστορικιστική σχολή και την παραδοσιακή ιστοριογραφία. Δύο από αυτές τις σχολές, ήταν οι ιστορικοί που πλαισίωσαν το ιστορικό περιοδικό Annales στη Γαλλία και οι ιστορικοί των επιχειρήσεων.

ΤΑ ANNALES

Μετά τη γαλλική επανάσταση του 1789, διαχέεται σε ολόκληρη την Ευρώπη η εθνική ιδέα. Ενώ παλιότερα οι ιστορικοί ήταν στην υπηρεσία των βασιλιάδων και έπρεπε με την ιστορία που έγραφαν να τους εκθειάζουν, μετά το 1789 και ειδικότερα τον 19^ο αιώνα, οι ιστορικοί τίθενται στην υπηρεσία του έθνους-κράτους. Κάθε έθνος-κράτος χρηματοδοτεί την έρευνα διάφορων ιστορικών οργανισμών ενώ πληθαίνουν οι ιστορικοί δημόσιοι υπάλληλοι. Οι ιστορικοί μέσα από τα έργα τους προσπαθούν να τονώσουν την εθνική ιδέα κάθε κράτους και να συμφιλιώσουν τους πολίτες τους ώστε να νιώθουν ένα ενιαίο σύνολο. Μέχρι και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα η ιστορία είναι «πολεμικό εργαλείο» της κάθε εξουσίας και εστιάζει κυρίως στα πολιτικοστρατιωτικά φαινόμενα.¹

Το 1929 κάνει την εμφάνιση το περιοδικό των Annales από τους ιστορικούς Μαρκ Μπλοκ και Λυσιέν Φεβρ. Πολλοί ήταν αυτοί που συνέδεσαν την δημιουργία του περιοδικού με τη χρηματοοικονομική κρίση του 1929. Πράγματι οι ιστορικοί συνειδητοποίησαν πως η κρίση του 1929 ήταν άμεσα συνυφασμένη με κοινωνικά και οικονομικά γεγονότα στα οποία έπρεπε να επικεντρωθούν ώστε να μπορέσουν να αναλύσουν την κρίση ενώ η έως τότε πολιτική ιστορία ήταν ανίκανη να το πράξει.² Πέρα όμως από την οικονομική κρίση θα πρέπει να αναζητήσουμε τις ρίζες του ιστορικού λόγου των Annales στα τραύματα που άφησε πίσω του ο καταστροφικός Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Η ειρηνόφιλη μεταπολεμική διάθεση προδιαθέτει τους ιστορικούς να ξεπεράσουν την εθνικιστική και σοβινιστική αφήγηση, αφού όπως προαναφέρθηκε χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο πολέμου. Οι νέοι ιστορικοί θέλουν πλέον να μετατρέψουν την ιστορία σε εργαλείο ειρήνης.³

Οι ρίζες του λόγου των Annales ανάγονται στη θεωρία του κοινωνιολόγου Ντυρκέμ, ο οποίος διακήρυξε πως για την ανάλυση των φαινομένων πρέπει να συνεργαστούν αρμονικά οι κλάδοι της οικονομίας, της κοινωνιολογίας, της γεωγραφίας, της ανθρωπολογίας, της ψυχολογίας κ.ά. Αυτή η νέα λογική ερχόταν σε αντίθεση με τις πρακτικές του ιστορικισμού, ο οποίος έδινε έμφαση στη μελέτη της διοίκησης και της

¹ Βλ. σχετικά, Dose Francois: *Η Ιστορία σε Ψίχουλα*, μτφρ. Βλαχοπούλου Αγγελική, επιμέλεια Χατζηιωσήφ Χρήστος, εκδ. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Β΄ έκδοση, Ηράκλειο 2000, σσ. 36-39

² Βλ. σχετικά, Μανδουλάρα Β. Άννα: *Κοινωνική και Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης, Η διπλή ζωή της Οικονομικής Ιστορίας, Θέματα Ευρωπαϊκής Ιστοριογραφίας*, εκδ. ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σσ. 22-23

³ Βλ. σχετικά, Dose Francois, ο.π., σ. 21

δικαιοσύνης.⁴ Το 1903 ο μαθητής του Ντυρκέμ, Σημιάν δημοσιεύει το περίφημο άρθρο του «Ιστορική μέθοδος και κοινωνική επιστήμη», το οποίο και αποτέλεσε μανιφέστο για τους ιστορικούς των Annales. Ο Σημιάν στο άρθρο χρησιμοποιεί μεταφορικά τη θεωρία των *Ειδώλων* του Μπέικον και διακηρύσσει πως οι ιστορικοί πρέπει να απεκδυθούν από τα τρία «είδωλα της φυλής των ιστορικών». Θα έπρεπε να απαλλαχθούν από την ενασχόληση με την πολιτική ιστορία, από τη λογική πως η ιστορία ασχολείται με μεμονωμένα άτομα και από τη συνήθεια κατατριβής σε μελέτες περί των καταβολών των φαινομένων.⁵ Οι ιστορικοί των Annales υιοθετούν πλήρως το άρθρο του Σημιάν. Ο Μπρωντέλ διακηρύσσει πως «η παραδοσιακή ιστορία είναι στραμμένη στον βραχύ χρόνο, στο άτομο και το γεγονός και μας έχει συνηθίσει σε μια βιαστική αφήγηση» ενώ «η καινούργια οικονομική και κοινωνική ιστορία ερευνά την κυκλική εναλλαγή των φαινομένων».⁶ Όσον αφορά στο τρίτο είδωλο του Σημιάν, ο Marc Bloch τονίζει πως η έννοια της καταγωγής στην ιστορία είναι θολή, διφορούμενη και ενοχλεί. «Ο δαίμονας της καταγωγής αποτέλεσε τη μετενσάρκωση του σατανικού αντιπάλου της ιστορίας: της μανίας διατύπωσης κρίσεων.»⁷

Οι ιστορικοί των Annales επηρεάζονται επίσης από τη γεωγραφική σχολή του Πωλ Βιντάλ, η οποία αναδύεται στη Γαλλία το 1880 και στοχεύει στην εκτόπιση του γεγονότος και της πολιτικής από το πεδίο της. Οι έννοιες που εισάγει ο Βιντάλ όπως αυτές του περιβάλλοντος, του τρόπου ζωής και της καθημερινότητας εμπνέουν τους ιστορικούς των Annales. Οι περιφερειακές μονογραφίες του Βιντάλ θα στρέψουν την προσοχή των ιστορικών στα τοπία και στη διάρκεια απομακρύνοντάς τους από τα αρχεία και τις απρόσωπες πηγές. Ο Φεβρ τονίζει πως «η γεωγραφία της σχολής του Βιντάλ γέννησε την ιστορία που γράψαμε εμείς».⁸

Η ιστορική ανάλυση των Annales επικεντρώνεται στο κοινωνικό και οικονομικό πεδίο, ενώ ενσωματώνει και τους τομείς της ανθρωπολογίας, της ψυχολογίας, της γλωσσολογίας, της γεωγραφίας κ.ά. Αυτό δε σημαίνει πως αγνοούν την πολιτική ιστορία. Ο ρόλος της όμως υποβαθμίζεται. Στο έργο του Μπλοκ *η Φεουδαλική κοινωνία* σπάνια γίνεται αναφορά στους βασιλιάδες ενώ στο έργο του Μπρωντέλ *Μεσόγειος* η πολιτική ιστορία εξοβελίζεται σε ένα ξεχωριστό μικρό κομμάτι του έργου του.⁹

Οι εκπρόσωποι του ιστορικισμού δεν ενσωμάτωναν στην έρευνά τους άλλες επιστήμες. Χρησιμοποιούσαν γραπτές πηγές και κρατικά αρχεία για να γράψουν την ιστορία τους. Ήταν δέσμιοι των πηγών και ο ρόλος της περαιτέρω ανάλυσης και της φαντασίας ήταν ανύπαρκτος.¹⁰ Οι ιστορικοί των Annales δεν αποδέχονται τυφλά τις ιστορικές πηγές και τονίζουν πως ιδιαίτερα οι κρατικές πηγές εύκολα μπορούν να παραποιηθούν.¹¹ Η ιστορία των Annales αποτελεί μια ιστορία-σύνθεση, μια σφαιρική ιστορία που χρησιμοποιεί ως εργαλεία της τις πηγές αλλά και την κρίση καθώς και τη φαντασία. Ενώ η ιστορικιστική σχολή εξοβελίζει την ιστορία ξεκομμένη στο

⁴ Βλ. σχετικά , Iggers G. Georg: *Η Ιστοριογραφία στον Εικοστό Αιώνα*, μτφρ. Ματαλας Παρασκευάς, εκδ. Νεφέλη, Τέταρτη Έκδοση , Αθήνα 2006 , σ. 75

⁵ Βλ. σχετικά , Dosse Francois , ο.π. , σ. 28

⁶ Βλ. σχετικά , Braudel Germand: *Μελέτες για την Ιστορία*, μτφρ Όντετ Βάρων & Σταμούλη Ρόδη, εκδ. Ε.Μ.Ν.Ε. – ΜΝΗΜΩΝ, Β Έκδοση Αθήνα 1999 , σ. 19

⁷ Βλ. σχετικά, Bloch Marc : *Απολογία για την Ιστορία*, μτφρ. Γαγανάκης Κώστας , εκδ. Εναλλακτικές Εκδόσεις , Γ Έκδοση , Αθήνα 1994 , σσ. 59,61

⁸ Βλ. σχετικά , Francois Dosse , ο.π. , σσ. 30-33

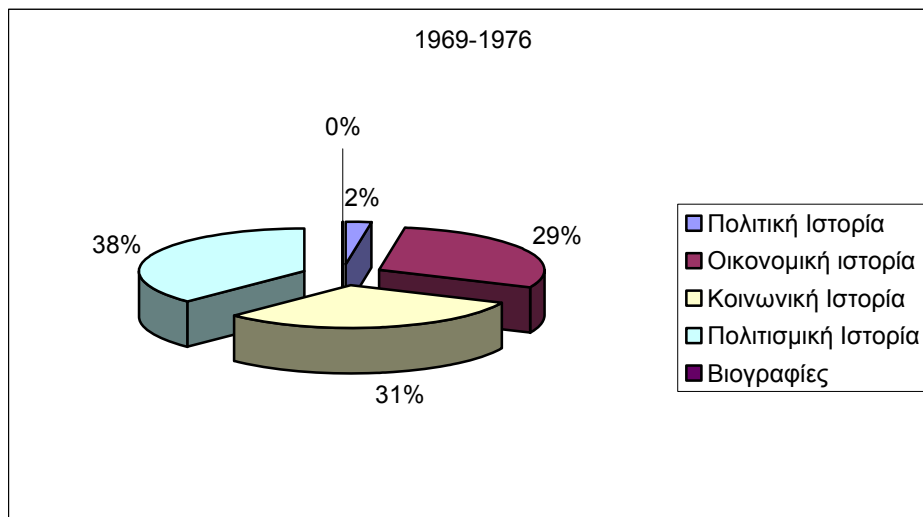
⁹ Βλ. , σχετικά , Iggers G. Georg , ο.π. , σσ. 78-79

¹⁰ Βλ. σχετικά , Francois Dosse , ο.π. , σ. 40

¹¹ Βλ. σχετικά , Bloch Marc , ο.π. , σ. 101

παρελθόν, ο Φεβρ καλεί τους ιστορικούς να εμπνευστούν από τα προβλήματα του παρόντος για να διερευνήσουν το παρελθόν.¹² Κλασσικό παράδειγμα αυτής της λογικής ήταν η σύγκριση της κρίσης του 1929 με την οικονομική κατάσταση που επικρατούσε το 1817 και 1873 αντιστοίχως.¹³

Σχεδιάγραμμα 1¹⁴



Οι ιστοριογραφία των *Annales* χωρίζεται σε τέσσερις περιόδους που αντιστοιχούν σε τέσσερις γενιές ιστορικών, οι οποίες αλλάζουν την οπτική τους ανάλογα με την εποχή τους. Η πρώτη γενιά ιστορικών των *Annales* επιχειρεί να γράψει μια κοινωνική και οικονομική ιστορία που συνεπικουρείται από τα πεδία της γεωγραφίας. Λαμβάνεται υπόψη η αλληλεπίδραση του πολιτισμού των ανθρώπων και του φυσικού χώρου.¹⁵ Η ιστορία των *Annales* έρχεται σε πλήρη ρήξη με την ιστορικιστική σχολή. Διακηρύσσει την ουδέτερη ματιά που πρέπει να έχει ο ιστορικός, κατηγορώντας την παραδοσιακή ιστορία ότι πέφτει στην παγίδα να εκφέρει ηθικές κρίσεις γράφοντας μια ιστορία που χωρίζει τους ανθρώπους σε καλούς και κακούς.¹⁶ Ο Μπλοκ, με το γλαφυρό του ύφος ανταπαντά: «Αναίτιες καταδίκες συνοδεύονται από μάταιες αποκαταστάσεις. Ροβεσπιεριστές, αντί-ροβεσπιεριστές, έλεος! Πείτε μας μόνο ποιος είναι ο Ροβεσπιέρος».¹⁷

Μετά το 1960 παρατηρείται μια στροφή προς την ποσοτικοποίηση σε όλες τις επιστήμες, η οποία δεν άφησε ανεπηρέαστο και τον χώρο των ιστορικών. Οι συγγραφείς των *Annales* εγκαταλείπουν την πολυδιάστατη προσπάθειά τους και επικεντρώνονται στην ποσοτικοποίηση μέσω π.χ. δημογραφικών μελετών, προσπαθώντας να γράψουν την ολική ιστορία μιας περιοχής.¹⁸ Ο Μπρωντέλ ανοίγει το δρόμο για την ποσοτική ιστορία με το βιβλίο του *Οικονομική Ιστορία της Γαλλίας*. Σημαντικό στοιχείο, το οποίο και χαρακτηρίζει την ιστορία των *Annales* είναι η εγκατάλειψη της οπτικής της γραμμικής ιστορίας. Αυτό φαίνεται καθαρά στο βιβλίο

¹² Βλ. σχετικά, Francois Dosse, ο.π., σ. 69

¹³ Βλ. σχετικά, Μανδουλαρά Β. Άννα, ο.π., σ. 22

¹⁴ Σχεδιάγραμμα στο οποίο φαίνονται τα ποσοστά των ιστορικών θεμάτων που καλύπτουν το περιοδικό *Annales* από το 1969 έως το 1976.

¹⁵ Βλ. σχετικά, στο ίδιο, σ. 24

¹⁶ Βλ. σχετικά, Francois Dosse, ο.π., σ. 68

¹⁷ Βλ. σχετικά, Bloch Marc, ο.π., σ. 154

¹⁸ Βλ. σχετικά, Μανδουλαρά Β. Άννα, ο.π., σ. 24

του Μπρωντέλ για τη *Μεσόγειο* στο οποίο παρουσιάζονται τρεις διαστάσεις του χρόνου. Ο στάσιμος χρόνος του γεωγραφικού χώρου, ο αργός χρόνος μέσω του οποίου παρατηρούμε τις κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές, και ο βραχύς χρόνος των πολιτικών γεγονότων.¹⁹

Η ποσοτική ιστορία εγκαταλείπεται και αυτή με τη σειρά της για μια ιστορία των νοοτροπιών. Με βασικούς εκπροσώπους τον Jacques Le Goff και Duby George η νέα γενιά των ιστορικών μελετά τις λαϊκές συμπεριφορές. Προσαρτούν στη μελέτη τους λογοτεχνικές και εικονογραφικές πηγές και μελετούν τα λαϊκά ήθη και έθιμα. Ο Jacques Le Goff θεωρεί τις νοοτροπίες το κλειδί για την ερμηνεία διαφόρων γεγονότων, αλλά τονίζει πως οι νοοτροπίες δεν πρέπει να μελετούνται ξέχωρα από οικονομικά και κοινωνικά φαινόμενα.²⁰

Οι ιστορικοί των Annales διακήρυσσαν πάντοτε πως δεν αποτελούν σχολή και πως είναι ανοιχτοί σε νέες μεθόδους και προσεγγίσεις.²¹ Ενώ μέχρι τη δεκαετία του 30 τα Annales είχαν περιθωριακή θέση, μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο αποτελούν την κυρίαρχη ιστορική τάση σε μεγάλο μέρος της Ευρώπης.²²

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η Ιστορία των Επιχειρήσεων απέκτησε έδρα στο πανεπιστήμιο του Harvard στην Αμερική, την περίοδο του μεσοπολέμου. Την ίδια περίοδο παρουσιάζονται διάφορες μελέτες ιστορικών στην Ευρώπη που είχαν ως θέμα τους την ιστορία των επιχειρήσεων. Η μελέτη του αμερικανού ιστορικού Alfred Chandler έδωσε μεγάλη ώθηση στην ιστορία των επιχειρήσεων και ακόμη και σήμερα θεωρείται κλασσική. Η Ιστορία των Επιχειρήσεων αποτελούσε πλέον μια νέα οπτική της Οικονομικής Ιστορίας.²³

Η ανάπτυξη των επιχειρήσεων είναι άμεσα συνυφασμένη με τη βιομηχανική επανάσταση, η οποία ξεκίνησε από την Αγγλία το 18^ο αιώνα για να επεκταθεί στην ηπειρωτική Ευρώπη τον 19^ο αιώνα. Ο μελετητής Schumpeter τόνισε πως η ανάπτυξη των επιχειρήσεων στηριζόταν στα υψηλά κέρδη που μπορούσαν να αποκομίσουν οι επιχειρηματίες από τις καινοτόμες δραστηριότητές τους.²⁴

Η ιστορία μάς διδάσκει πως οι περισσότερες επιχειρήσεις αποτυγχάνουν και εξαφανίζονται. Επίσης, οι περισσότερες επιχειρήσεις ξεκινούν μικρές και παραμένουν μικρές. Ένα από τα σημαντικά πράγματα που έχει να κάνει ο ιστορικός των επιχειρήσεων είναι να αναλύσει τους λόγους και τον τρόπο με τον οποίο κάποιες επιχειρήσεις καταφέρνουν να επεκταθούν.²⁵

Κάθε επιχείρηση παρέχει κάποιο προϊόν ή υπηρεσία από μια ορισμένη θέση. Καθώς μια επιχείρηση αναπτύσσεται, μπορεί να επεκταθεί γεωγραφικά ακόμα και έξω από τα εθνικά της όρια. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στη σημερινή παγκοσμιοποιημένη αγορά με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις πολυεθνικές εταιρείες. Μια επιχείρηση μπορεί να αναπτυχθεί μέσω της οριζόντιας ολοκλήρωσης, δηλαδή αυξάνοντας την ποσότητα του προϊόντος ή της υπηρεσίας που παρέχει στην αγορά.²⁶ Κάποιες επιχειρήσεις αναπτύσσονται μέσω της κάθετης ολοκλήρωσης, δηλαδή με την

¹⁹ Βλ. σχετικά, Iggers G. Georg, ο.π., σ. 80

²⁰ Βλ. σχετικά, Francois Dosse, ο.π., σσ. 227-228

²¹ Βλ. σχετικά, Iggers G. Georg, ο.π. σ. 73

²² Βλ. σχετικά, στο ίδιο, σ. 77

²³ Βλ. σχετικά, Μανδουλαρά Β. Άννα, ο.π., σσ. 43-44

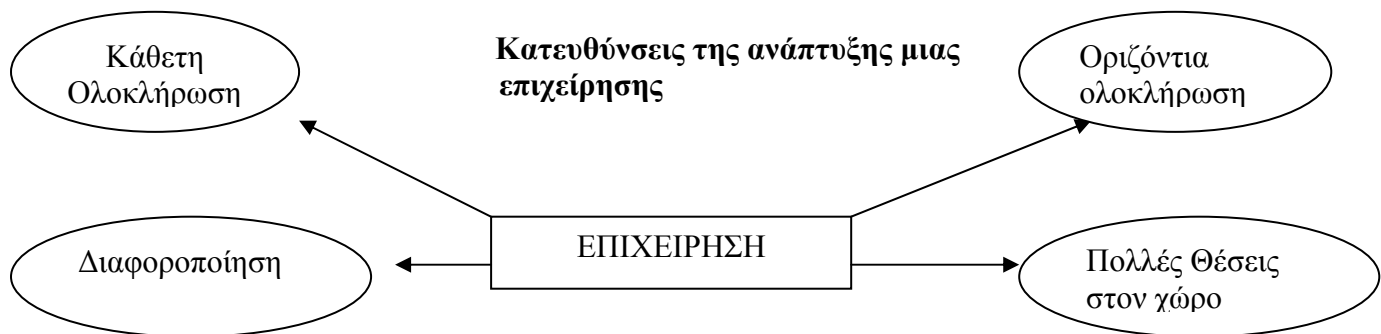
²⁴ Βλ. σχετικά, Aldcroft H. Derek & Villea P. Simon : *Η Ευρωπαϊκή Οικονομία 1750 – 1914*, μτφρ. Σταματάκης Νικηφόρος, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005, σ. 137

²⁵ Βλ. σχετικά, Boyce Gordon & Ville Simon : *Η Εξέλιξη των Σύγχρονων Επιχειρήσεων*, μτφρ. Σταματάκης Νικηφόρος, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005, σ. 1

²⁶ Βλ. σχετικά, στο ίδιο, σ. 1

επέκταση των δραστηριοτήτων τους σε άλλους τομείς της παραγωγής, της διανομής και του μάρκετινγκ του πρωταρχικού προϊόντος που διέθεταν στην αγορά. Το φαινόμενο της κάθετης ολοκλήρωσης είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένο μετά το 1930 στις αμερικανικές επιχειρήσεις σε σχέση με τις ευρωπαϊκές.²⁷ Τέλος, κάποιες επιχειρήσεις αναπτύσσονται μέσω του φαινομένου της διαφοροποίησης, δηλαδή της αλλαγής προϊόντος παραγωγής όταν ο επιχειρηματίας αντιλαμβάνεται πως το αρχικό προϊόν που παράγει δεν μπορεί να του αποφέρει το ανάλογο κέρδος λόγω διάφορων συγκυριών.²⁸

Σχεδιάγραμμα 2



Οι ιστορικοί των επιχειρήσεων μελετούν επίσης τις διαφορές ανάπτυξης που παρατηρούνται στα διάφορα κράτη. Μεγάλη ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας παρατηρείται τον 18^ο αιώνα στη Βρετανία. Αυτό οφείλεται στην αδυναμία των τοπικών αρχών να επιβάλλουν μέσω νόμων περιορισμούς και δασμούς που θα περιόριζαν τις επιχειρήσεις. Επίσης, ο ρόλος των συντεχνιών φαίνεται πως ήταν περιορισμένος στην Αγγλία. Αντίθετα στη Γαλλία και στη Γερμανία η κρατική επιρροή στην επιχειρηματικότητα ήταν έντονη και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μην προβαίνουν οι επιχειρηματίες στο ρίσκο της ανάληψης μακροπρόθεσμων επενδύσεων.²⁹

Διάφοροι μελετητές, όπως ο Max Weber, συνέδεσαν την άνοδο της επιχειρηματικότητας με τη θρησκεία. Ο Max Weber τόνισε πως η προτεσταντική ηθική είναι άμεσα συνυφασμένη με το επιχειρηματικό πνεύμα. Ακόμη και αυτοί που άσκησαν κριτική στον Weber, δείχνοντας πως παρατηρείται ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και σε περιοχές που οι κάτοικοι ήταν καθολικοί, παραδέχονται πως οι θρησκευτικές μειονότητες λόγω του κοινωνικού αποκλεισμού τους αποδύονταν στην ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ώστε να βελτιώσουν τη θέση τους.³⁰

Οι περισσότερες επιχειρήσεις στην Ευρώπη παρέμεναν μικρές. Τη διεύθυνση και το μάρκετινγκ το αναλάμβαναν μέλη της εκάστοτε οικογένειας. Έτσι στην Αγγλία και στη Γαλλία δημιουργήθηκαν οι τυπικές οικογενειακές επιχειρήσεις. Αντίθετα στη Γερμανία, με τη βοήθεια μεγάλων τραπεζών, χρηματοδοτήθηκαν μεγάλες συγχωνεύσεις εταιριών και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω ανάπτυξη της βαριάς βιομηχανίας, μεταξύ των ετών 1880-1913. Τα βιομηχανικά προϊόντα της Γαλλίας και της Αγγλίας μειώθηκαν σε σχέση με τα γερμανικά, τα οποία άρχισαν να αυξάνονται κατακόρυφα. Ο ιστορικός Chandler τόνισε πως οι οικογενειακές

²⁷ Βλ. σχετικά, στο ίδιο, σσ. 13-15

²⁸ Βλ. σχετικά, στο ίδιο, σσ. 15-17

²⁹ Βλ. σχετικά, Aldcorft Derek & Ville Simon, ο.π., σσ. 140-141

³⁰ Βλ. σχετικά, στο ίδιο, σσ. 147-148

επιχειρήσεις απέτυχαν να ασκήσουν μια αποτελεσματική επιχειρηματικότητα ώστε να είναι αποτελεσματικές στο διεθνή ανταγωνισμό.³¹

Πραγματική ώθηση στο πεδίο των επιχειρήσεων δόθηκε από τις αμερικανικές εταιρίες κατά την περίοδο του μεσοπολέμου. Οι αμερικανικές επιχειρήσεις μεταβίβασαν την εξουσία από το διοικητικό συμβούλιο σε επιτροπές τμημάτων που λειτουργούσαν σε διάφορα επίπεδα του οργανισμού. Έτσι ο επιχειρηματικός και διευθυντικός ρόλος διαχωρίζονται. Και ενώ οι οικογενειακές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν το μεγαλύτερο μέρος των κερδών στην ανταμοιβή των μετόχων, οι αμερικανικές χρησιμοποιούν τα κέρδη στην επανεπένδυσή τους στην επιχείρηση. Τελικά ο ανταγωνιστικός διευθυντικός καπιταλισμός των αμερικανών θριάμβευσε έναντι του συνεταιριστικού καπιταλισμού της Γερμανίας και του ατομικού καπιταλισμού της Αγγλίας.³²

Σε θεωρητικό επίπεδο ο ιστορικός Chandler ήταν ο πρώτος που ανέλυσε τις εσωτερικές λειτουργίες της επιχείρησης. Για τον Chandler οι επιχειρήσεις καθορίζονται από το περιβάλλον τους αλλά και οι ίδιες καθορίζουν το περιβάλλον. Τόνισε τρία χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος: την τεχνολογία, τις συνθήκες της αγοράς και τις κρατικές ρυθμίσεις που επιτρέπουν ή δημιουργούν εμπόδια στις στρατηγικές επιλογές της επιχείρησης. Ονόμασε εταιρική ικανότητα τις γνώσεις και τους πόρους που επιτρέπει σε μια επιχείρηση να εκτελεί διάφορες λειτουργίες. Τα εταιρικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων μπορεί να οδηγήσουν κάποιες σε μεγάλες επενδύσεις και να ολοκληρωθούν κάθετα. Αυτές οι επιχειρήσεις αναπτύσσουν καινοτομίες μέσω έρευνας και αυξάνουν τις πωλήσεις τους μέσω του μάρκετινγκ (στρατηγική ικανότητα).³³

Ένας από τους στόχους της Ιστορίας των επιχειρήσεων είναι να καταδείξει μέσω της μελέτης ενός μικροθεσμού, όπως είναι η επιχείρηση τον τρόπο που αναπτύσσεται μια εθνική οικονομία. Οι διαφορές που παρατηρούνται στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων σε διαφορετικά κράτη καταδεικνύει την αδυναμία της θεωρίας του Chandler. Φαίνεται πως η ανάπτυξη των επιχειρήσεων επηρεάζεται σαφώς από το νομικό και πολιτικό πλαίσιο κάθε χώρας. Έτσι παρουσιάζονται διάφορες εναλλακτικές θεωρίες που συμπλήρωσαν τη θεωρία του Chandler με σημαντικότερη αυτή του Jonathan Zetlin, ο οποίος μελετά εκτός των μεγάλων επιχειρήσεων και μικρές επιχειρήσεις. Επίσης, ο Louis Galambos θέτει νέα ερωτήματα όπως «ποιος είναι ο ρόλος της εθνικότητας ή του φύλου στην ανάπτυξη μιας επιχείρησης;»³⁴ Σημαντικό ρόλο φαίνεται πως κατέχει η κουλτούρα από μια ορισμένη θρησκευτική ομάδα, από ένα ορισμένο επάγγελμα ή από μια χώρα. Η κουλτούρα αυτών των ανθρώπων διέπεται από διάφορους άγραφους νόμους, οι οποίοι όπως τονίζει ο North είναι ισχυρότεροι από τους τυπικούς νόμους κάθε κράτους.³⁵

³¹ Βλ. σχετικά , στο ίδιο , σσ. 160-161, 176

³² Βλ. σχετικά , στο ίδιο , σσ. 164-165, 176

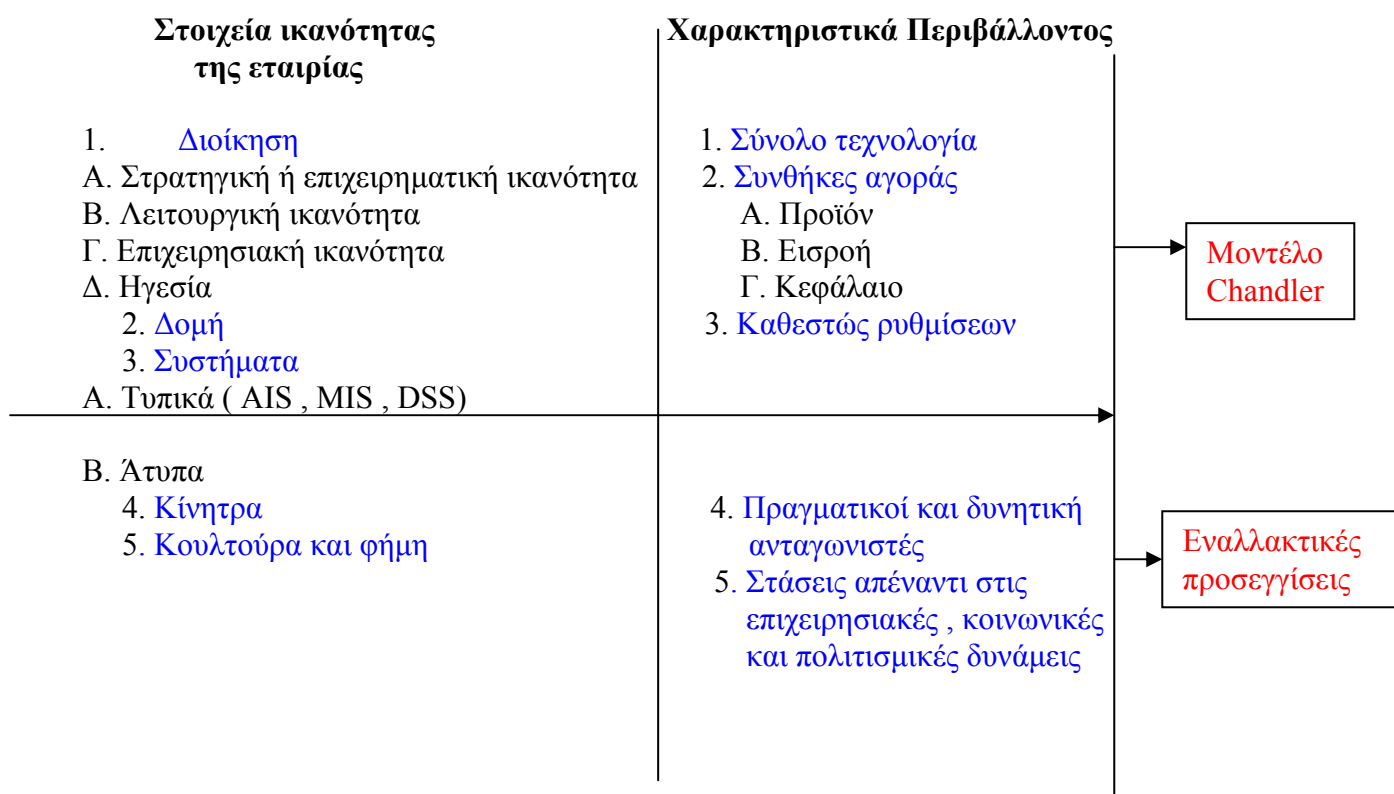
³³ Βλ. σχετικά , Boyce Gordon & Ville Simon , ο.π. , σσ. 23-25

³⁴ Βλ. σχετικά , Μανδουλαρά Β. Άννα , ο.π. , σσ. 44-45

³⁵ Βλ. σχετικά , Boyce Gordon & Ville Simon , ο.π. , σ. 31

Σχεδιάγραμμα 3

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ



ΤΑ ΑΝΝΑΛΕΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο διάφοροι μελετητές επιχείρησαν συλλέγοντας διάφορα στοιχεία να δώσουν μέσα από εμβριθείς μελέτες μια ολοκληρωμένη σύνθεση της Οικονομικής Ιστορίας ολόκληρης της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Ειδικότερα μετά το 1980 η προσπάθεια αυτή εντάθηκε και οι μελετητές επικεντρώθηκαν σε τρία κύρια χαρακτηριστικά της Οικονομικής ιστορίας της Ευρώπης: Τον ποσοτικό προσδιορισμό της οικονομικής αλλαγής, την μελέτη αγνοημένων περιοχών της Ευρώπης και την εξέταση προτύπων ανάπτυξης.

Οι ερευνητές συνέλεξαν πλήθος στοιχείων για τα εισοδήματα, τις δομές και την εκβιομηχάνιση και προχώρησαν στη συγγραφή μελετών που αφορούσαν στην ανάπτυξη αγνοημένων περιοχών όπως π.χ. τα Βαλκάνια. Τα αποτελέσματα αυτών των εργασιών έφεραν στο φως εντυπωσιακά στοιχεία που αποδείκνυαν πως η εκβιομηχάνιση δεν ήταν προνόμιο μόνο της δυτικής Ευρώπης. Βέβαια στις περιοχές της περιφέρειας της Ευρώπης η εκβιομηχάνιση φαίνεται πως επιτεύχθηκε σε κάποιους περιορισμένους θύλακες, οι οποίοι συνήθως γειτνιάζαν με τη δυτική Ευρώπη. Πολλοί μελετητές ύστερα από αυτά τα αποτελέσματα υιοθέτησαν τη λεγόμενη αγνωστικιστική άποψη, σύμφωνα με την οποία υποστήριζαν πως δεν

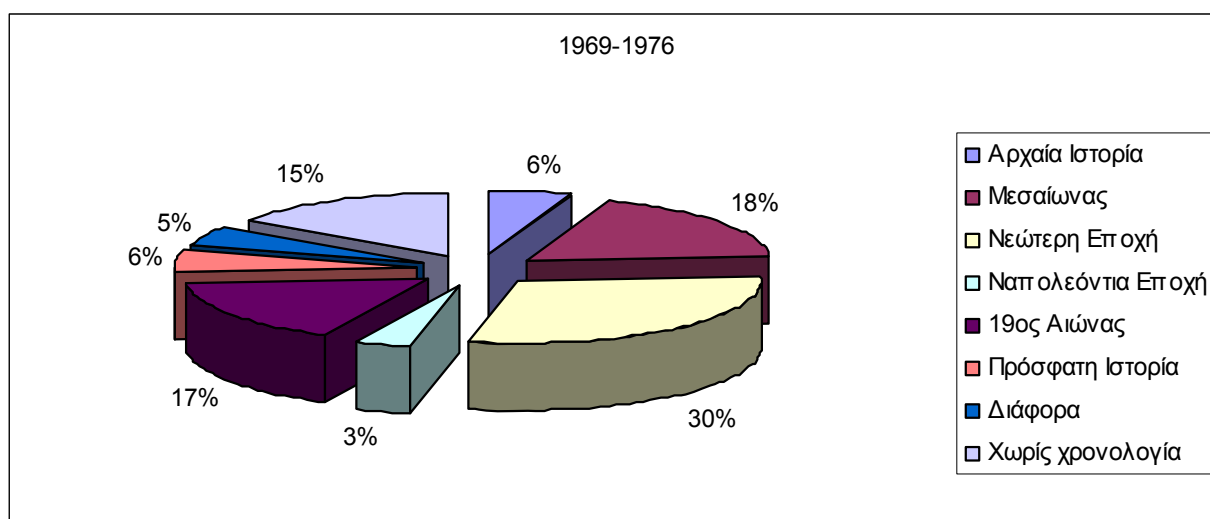
μπορούμε να καταλήξουμε σε ένα μοναδικό υπόδειγμα, το οποίο εξασφαλίζει μια ισόρροπη ανάπτυξη.³⁶

Στο πλαίσιο των προαναφερομένων τίθεται το εξής ερώτημα: Η ιστορία του κύκλου των *Annales* και η Ιστορία των Επιχειρήσεων αποτελούν συμπληρωματικές ή εναλλακτικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο της πανευρωπαϊκής προσέγγισης της Οικονομικής Ιστορίας;

Η ιστορία των *Annales* θα μπορούσε να αποτελεί εναλλακτική προσέγγιση στην Οικονομική ιστορία της Ευρώπης. Ο διεπιστημονικός τρόπος προσέγγισης των φαινομένων, το πλήθος των μονογραφιών για συγκεκριμένες περιοχές, ενίοτε παραμελημένες και το εύρος κάποιων μελετών χρονικά και τοπικά (π.χ. *Μεσόγειος του Μπρωντέλ*) σίγουρα και αποτελούν εναλλακτική προσέγγιση της πανευρωπαϊκής Οικονομικής Ιστορίας. Οι ιστορικοί των *Annales* όμως έχουν μια προκατάληψη απέναντι στην πολιτική ιστορία κάτι που τους οδήγησε να προτιμούν να ασχολούνται με απλούστερες προνεωτερικές κοινωνίες αφού εκεί μπορούσαν να εφαρμόσουν τις μεθόδους τους πιο εύκολα από ό,τι στις βιομηχανικές περιόδους. Κάποιοι έφτασαν μάλιστα στο σημείο να κατηγορήσουν τους ιστορικούς των *Annales* ότι δεν μπορούσαν να προσεγγίσουν τη σύγχρονη εποχή. Αυτό δεν είναι αλήθεια αφού την δεκαετία του 1930 τα *Annales* αφιέρωσαν αρκετά άρθρα στη βιομηχανική κοινωνία.³⁷

Σε αυτό το σημείο, την μικρή αδυναμία της ιστορίας των *Annales* στον τομέα της εκβιομηχάνισης θα μπορούσε να την καλύψει η Ιστορία των Επιχειρήσεων ως συμπληρωματική προσέγγιση. Πράγματι η Ιστορία των Επιχειρήσεων θα μπορούσε να είναι μόνο συμπληρωματική γιατί ασχολείται μόνο με ένα περιορισμένο πεδίο της Οικονομικής Ιστορίας.

Σχεδιάγραμμα 4³⁸



³⁶ Βλ. σχετικά, Μανδουλαρά Β. Άννα, ο.π., σσ. 52-54

³⁷ Βλ. σχετικά, Iggers G. Georg, ο.π. σ. 87

³⁸ Σχεδιάγραμμα στο οποίο φαίνονται τα ποσοστά των περιόδων, για τις οποίες γράφτηκαν ιστορικά άρθρα στο περιοδικό *Annales* από το 1969 έως το 1976.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Aldcroft H. Derek & Villeta P. Simon: *Η Ευρωπαϊκή Οικονομία 1750 – 1914*, μτφρ. Σταματάκης Νικηφόρος, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005
- Bloch Marc: *Απολογία για την Ιστορία*, μτφρ. Γαγανάκης Κώστας, εκδ. Εναλλακτικές Εκδόσεις, Γ΄ έκδοση, Αθήνα 1994.
- Boyce Gordon & Ville Simon: *Η Εξέλιξη των Σύγχρονων Επιχειρήσεων*, μτφρ. Σταματάκης Νικηφόρος, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005
- Braudel Germand: *Μελέτες για την Ιστορία*, μτφρ. Όντετ Βάρων & Σταμούλη Ρόδη, εκδ. Ε.Μ.Ν.Ε. – ΜΝΗΜΩΝ, Β΄ Έκδοση Αθήνα 1999.
- Dose Francois: *Η Ιστορία σε Ψίχουλα*, μτφρ. Βλαχοπούλου Αγγελική, επιμέλεια Χατζηιωσηφ Χρήστος, εκδ. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Β΄ έκδοση, Ηράκλειο 2000.
- Iggers G. Georg: *Η Ιστοριογραφία στον Εικοστό Αιώνα*, μτφρ. Ματαλας Παρασκευάς, εκδ. Νεφέλη, Τέταρτη Έκδοση, Αθήνα 2006.
- Μανδουλαρά Β. Άννα: *Κοινωνική και Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης, Η διπλή ζωή της Οικονομικής Ιστορίας, Θέματα Ευρωπαϊκής Ιστοριογραφίας*, εκδ. ΕΑΠ, Πάτρα 2008

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Dose Francois: *Η Ιστορία σε Ψίχουλα*, μτφρ. Βλαχοπούλου Αγγελική, επιμέλεια Χατζηιωσηφ Χρήστος, εκδ. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Β΄ έκδοση, Ηράκλειο 2000, σ. 55
2. Boyce Gordon & Ville Simon: *Η Εξέλιξη των Σύγχρονων Επιχειρήσεων*, μτφρ. Σταματάκης Νικηφόρος, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005, σ. 2
3. στο ίδιο, σ. 24
4. Dose Francois, ο.π., σ. 54